

Å sette bestemthet på kartet – med gammelgresk og gammelkirkeslavisk som peilemerker

Bestemthet er en kategori som egner seg til å illustreres med semantiske kart (jf. Haspelmath 1997, 2003; Croft 2001, 2003). Mange språk har bestemthetsmarkering, men det er åpenbart at det er svært forskjellig hvor grensene for bestemthetsmarkeringen går i forskjellige språk. Gammelgresk er et eksempel på et språk med en ekstremt vid bestemthetskategori, mens gammelkirkeslavisk har en langt mer begrenset form for bestemthetsmarkering, som bare finnes på adjektiver. Gammelkirkeslavisk har likevel en rekke konstruksjonstyper som tydeligvis har en korrelasjon med bestemthet. I dette innlegget vil jeg se på hvordan bestemthet i det greske forelegget virker inn på valget av possessivkonstruksjoner i de gammelkirkeslaviske evangelieoversettelsene. Jeg vil bruke funnene til å begynne på en skisse av hvilke betydningsfelt som grenser opp mot hverandre på et semantisk kart for bestemthetskategorien.

Den grammatiske markeringen av possessivitet og beslektede betydninger er en av de mest påfallende forskjellene mellom gammelgresk og gammelkirkeslavisk. Gresk har den sedvanlige brede indoeuropeiske genitiven, men i gammelkirkeslavisk blir greske adnominale genitivkonstruksjoner gjengitt ved hjelp av minst fem hovedtyper av possessivkonstruksjoner (Eckhoff 2007). Det fantes to hovedtyper possessive adjektivkonstruksjoner, en sterkt begrenset genitivkonstruksjon med typisk possessivsemantikk, en formelt ubegrenset genitivkonstruksjon med partitiv og lignende semantikk og en possessiv dativkonstruksjon. Hvilken konstruksjon som blir valgt i den gammelkirkeslaviske oversettelsen, avhenger helt klart av om possessor i det greske forelegget er bestemt eller ubestemt. En gruppe adjektiver korresponderer nesten alltid med bestemte greske genitiver (1). En annen gruppe adjektiver (2) korresponderer derimot vanligvis med ubestemte greske genitiver.

(1)   uδαρ̄   raba   archiereova
         havende slått   tjener-AKK.=GEN.   yppersteprest-ov-AKK.=GEN.
         παταξας   ton doulon   tou archiereōs
         havende slått   ART.   tjener-AKK.   ART.   yppersteprest-GEN.
         «etter å ha slått yppersteprestens tjener» Ass. Matt. 26, 51

(2)   ot vlas̄   vel̄bq̄zd̄
         av hår-GEN.PL.   kamel-ъj-MASK.GEN.PL.
         apo trikhōn   kamēlou
         av hår-GEN.PL.   kamel-GEN.
         «av kamelhår» Ass. Matt. 3, 4

Genitivkonstruksjonene og dativkonstruksjonen vil sannsynligvis også oppvise forskjellige mønstre. Disse mønstrene kan brukes som et første skritt til å tegne et semantisk kart som kan brukes til å kontrastere gresk bestemthet med gammelkirkeslavisk bestemthet og andre gammelkirkeslaviske konstruksjoner som oppviser interessante mønstre utløst av bestemthet i det greske forelegget.

Referanser

- Croft, William (2001): *Radical Construction Grammar. Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Croft, William (2003): *Typology and Universals*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

- Eckhoff, Hanne Martine (2007): *Old Russian possessive constructions: A construction grammar account*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub.
- Haspelmath, Martin (1997): *Indefinite pronouns*. Oxford: Oxford University Press.
- Haspelmath, Martin (2003): "The Geometry of Grammatical Meaning: Semantic Maps and Cross-Linguistic Comparisons". I Michael Tomasello (red.): *The New Psychology of Language*, vol. 2. Mahwah: Lawrence Erlbaum.